

XXV Seminarium WEP

Leon Jan Bolesław STANIEWICZ (1871-1951)

Warszawa 22 stycznia 2020 r.

Andrzej MARUSAK

Leon Jan Bolesław STANIEWICZ (1871-1951)

Inżynier elektryk, profesor i prorektor Instytutu Elektrotechnicznego i Instytutu Inżynierów Cywilnych w Petersburgu. Dziekan, rektor i profesor Politechniki Warszawskiej. Profesor Politechniki Gdańskiej.

Urodzony 20.XII.1871 w Petersburgu, jako syn Jana Onufrego (1832-1901) pochodzącego z ziemi Kowieńskiej, zesłańca, oficera armii carskiej, polskiego

działacza patriotycznego i redaktora „Słowa” oraz Matyldy z Lubańskich (1830-1910) córki pułkownika wojsk polskich, emigranta z 1831 roku, pochodzącego z ziemi Wileńskiej.

Leon J. B. uczył się w Petersburgu:

- **Najpierw, ukończył Niemieckie Gimnazjum Klasyczne (1890).**
- **Na Wydz. Fizyko-Matematycznym Uniwersytetu (Императорский Санкт-Петербургский университет), studiował u profesorów: -matematykę u **Juliana Karola Sochockiego** (1842-1927), a -fizykę u **Iwana Borgmana** (1849-1914), studia ukończył (1894).**

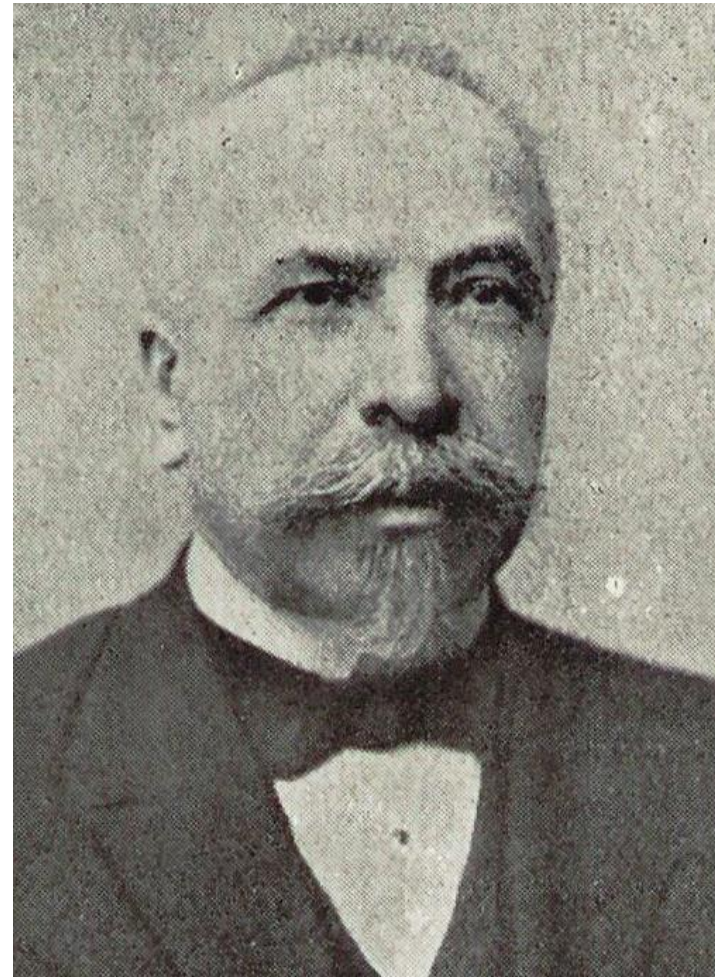
Jeszcze przed ukończeniem studiów uniwersyteckich, przedstawił pracę z dziedziny elektryczności pt. „*Zjawisko Thomsona w*

związku z innymi zjawiskami termoelektrycznymi”. Praca ta otworzyła mu drogę do kariery naukowej.

**Iwan
Iwanowicz
Borgman,**
wikipedia

**Julian
Karol
Sochocki**
wikipedia

Profesor fizyki Iwan Iwanowicz Borgman, założyciel Instytutu Fizycznego, późniejszy rektor uniwersytetu (1905-1910), wykładający na uniwersytecie teoretyczny kurs elektryczności i magnetyzmu, przyjął Staniewicza na asystenta.

W ciągu dwóch lat Staniewicz wygłosił kilka referatów w Towarzystwie Fizyko-Chemicznym.

W latach (1894-1919) pracował dydaktycznie na 4 uczelniach Petersburga. Był asystentem w Katedrze Fizyki Uniwersytetu i docentem w Katedrze Matematyki Instytutu Politechnicznego.

W latach 1896-1901 wykładał fizykę i matematykę w IV Gimnazjum Klasycznym i w I Korpusie Kadetów w Petersburgu.

Od roku 1900 kontynuował studia elektrotechniczne w Instytucie Elektrotechnicznym (Elektrotiechničeskij Institut), równocześnie będąc starszym asystentem w Katedrze Elektrotechniki. Tytuł inżyniera elektryka uzyskał z pierwszą lokatą (1903).

Doktorat obronił (1915) na podstawie pracy „*O nagrevanii električeskich provodov*” („Izvestija Elektrotechničeskogo Instituta” 1914) i otrzymał stopień adiunkta.

W międzyczasie, kierował ćwiczeniami w laboratorium pomiarów elektrycznych oraz wykładał matematykę i elektrotechnikę. Dodatkowo od roku 1913 wykładał przedmiot „*Podziemne linie elektryczne*” i kierował projektami dyplomowymi z tej dziedziny.

W roku 1918 został profesorem nadzwyczajnym, objął Katedrę Elektrochemii Ogólnej Instytutu Elektrotechnicznego i został wybrany prorektorem Instytutu ds. naukowych.

Równocześnie pracował w petersburskim Instytucie Inżynierów Cywilnych (Institut Graždanskich Inženierow), początkowo jako asystent w Katedrze Matematyki (1902-1903), potem wykładowca Całkowania równań różniczkowych oraz profesor nadzwyczajny i kierownik Katedry Matematyki Wyższej (1917-1919).

Ponadto w Instytucie Politechnicznym (Politechničeskij Institut) wykładał matematyczne zagadnienia elektrofizyki (1903-1919).

Do roku 1919, w działalności naukowej koncentrował się na problematyce nagrzewania się przewodów elektrycznych i opublikował kilka prac, m.in.:

- 1. „*Obzor rabot po issledovaniju nagrevanija kabelej*” („Trudy Vserossijskovo elektrotechničeskovo sjezda” 1909);**
- 2. „*O najvygodnejšich razmerach kabelej dla vysokogo napriazhenija*” („Izvestija Elektrotechničeskago instituta” 1913)**

W pracy 2. określił warunki minimalnej średnicy zewnętrznej kabla elektrycznego, obalił pogląd o konieczności stosowania grubszej izolacji przy grubszym przewodniku oraz podał wzór na ekonomiczną produkcję kabli przy uwzględnieniu rynkowych cen materiałów, kosztów robocizny itp.

W rozprawie doktorskiej określił czynniki wzrostu temperatury kabla pod wpływem prądu elektrycznego, warunki odpływu nagromadzonego ciepła i wyprowadził równanie do obliczania temperatury kabla w zależności od jego wymiarów, współczynników obciążenia oraz oporu cieplnego warstw izolacyjnych.

Brał udział w życiu Polonii petersburskiej:

- Działał w parafii rzymskokatolickiej pw. św. Katarzyny. Naprawił finanse tej parafii i działał w Rzymskokatolickim Towarzystwie Dobroczynności.**
- Doprowadził do otwarcia kilku polskich szkół elementarnych w Petersburgu, oraz osobnej klasy piątej z wykładowym językiem polskim w prowadzonym przy parafii gimnazjum żeńskim.**

- Był członkiem Zarządu Towarzystwa Inżynierów Elektryków i prezesem (od 1917). Był członkiem Zarządu Związku Polskich Lekarzy i Przyrodników (1907-1918).
- Brał udział w założeniu Polskiego Związku Radykalno-Demokratycznego na Litwie i Białej Rusi (lipiec 1917).
- W związku z dekretem władz bolszewickich o oddzieleniu państwa od Kościoła, wszedł w skład Rady Parafialnej, która przejęła majątek parafii św. Katarzyny (na początku stycznia 1918).
- W lipcu 1919 brał udział w naradach działaczy polskich u arcybiskupa Jana Cieplaka.

Z pracy w parafii św. Katarzyny napisał wspomnienia zamieszczone w księdze pamiątkowej „*Z murów św. Katarzyny*” (wyd. 1933).

W październiku 1918 r. był aresztowany przez bolszewików zapobiegawczo, jako zakładnik, bo władze spodziewały się rozruchów w pierwszą rocznicę rewolucji.

Jesienią 1919 opuścił Petersburg i w listopadzie przybył do Polski.

W Warszawie, został mianowany profesorem zwyczajnym przez Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego (21.II.1920), a w marcu otrzymał Katedrę Elektrotechniki Teoretycznej na Wydziale Budowy Maszyn i Elektrotechniki Politechniki Warszawskiej.

W roku 1920 został wybrany dziekanem Wydziału Budowy Maszyn i Elektrotechniki, a po wydzieleniu Wydziału Elektrotechnicznego został jego pierwszym dziekanem (15.VI.1921).

Wkrótce po 4 miesiącach, został wybrany rektorem PW (15.X.1920) i musiał zrezygnować ze stanowiska dziekana. Rektorem PW był do roku 1923, a następnie — prorektorem (1923/24).

Na stanowisku rektora, doprowadził do ulepszenia programu studiów i podniesienia poziomu nauczania, m.in. dzięki zatrudnieniu wysokiej klasy specjalistów. Uzyskał prawo nadawania stopni naukowych przez uczelnię (14 VI 1921), przyczynił się do powstania Wydziału Mierniczego (1921) i Oddziału Lotniczego (1922) PW oraz zakończenia budowy gmachu Nowej Kreślarni.

Wprowadził 4-miesięczną studencką praktykę na stanowiskach robotniczych w fabryce oraz, wspólne dla pracowników i studentów, zagraniczne wycieczki naukowe.

W roku 1921 wraz z architektem, prof. Marianem Lalewiczem (1876-1944) reprezentował PW w międzynarodowej akcji pomocy materialnej dla uczonych w republikach sowieckich.

W latach 1929-1933 ponownie pełnił funkcję dziekana Wydziału, po przemianowaniu go w r. 1924 na Wydział Elektryczny.

Chętnie współpracował z młodzieżą, był kuratorem studenckiego Koła Elektryków i studenci wybrali go członkiem honorowym.

Był również członkiem honorowym Tow. Bratniej Pomocy Studentów PW (1923). Został odznaczony Złotą Odznaką Związku Bratnich Pomocy (1927). Został powołany również do Prezydium Rady Naczelnej Tow. Przyjaciół Młodzieży Akademickiej (1937).

Leon J. B. Staniewicz, był pionierem badania prądów zmiennych w Polsce. Wydał pierwszą, dwuczęściową, monografię z tego zakresu pt. „*Teoria prądów zmiennych*” (1923, 4 wyd. do 1935), 2-częściowy podręcznik „*Podstawy elektrotechniki*” (1925) oraz opublikował kilkanaście artykułów w Przeglądzie Elektrotechnicznym, nt.: kabli wysokiego napięcia, obliczania linii długich oraz stanu badań elektrotechnicznych w Polsce.

Opatentował układ równoważnika w zastosowaniu do wzmacniaków (regeneratorów sygnału).

Interesował się dziejami PW oraz polskiej elektrotechniki, na te tematy opublikował m.in. „*Dziesięciolecie Politechniki Warszawskiej*” (PT 1925 nr 49-50) oraz 3 rozdziały (*Politechnika Warszawska*).

ska, Nauki elektrotechniczne i Przemysł elektrotechniczny) w książce pamiątkowej pt. „*Dziesięciolecie Polski Odrodzonej 1918-1928*” (1928). Był redaktorem jubileuszowej monografii „*Poli-technika Warszawska 1915-1925*” (1925).

Jako uznany autorytet i ekspert w zakresie elektrotechniki przeprowadził w r. 1921 dla Ministerstwa Poczt i Telegrafów ocenę warszawskiej sieci telefonicznej (wspólnie z Kazimierzem Drewnowskim i Stanisławem Odrowąż-Wysockim).

Był szefem komisji odbioru Transatlantyckiej Centrali Radiotelegraficznej w Babicach, wykonanej przez firmę RCA (Radio Corporation of America, 1923).

Był członkiem Państwowej Rady Elektrycznej, która powstała

do opiniowania spraw gospodarki elektryfikacyjnej kraju (1922).

W roku 1923 został członkiem czynnym Akademii Nauk Technicznych i przewodniczącym grupy elektrotechnicznej w Komisji Słownictwa Technicznego.

Od powstania Polskiego Komitetu Elektrotechnicznego (PKE, 1924) był jego prezesem; zorganizował kilkadziesiąt komisji przepisowych oraz uczestniczył w opracowaniu wielu polskich przepisów i norm elektrotechnicznych, współpracując z Międzynarodową Komisją Elektrotechniczną.

Przewodniczył w rozpatrywaniu i zaopiniowaniu projektu elektryfikacji warszawskiego węzła kolejowego, jako członek Rady Technicznej przy Ministrze Komunikacji (1925-1939).

Przez kilka lat był wiceprezesem Warszawskiego Towarzystwa Politechnicznego, a w roku 1930 został członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

Był członkiem Zarządu Głównego SEP (1929-1933). Przewodniczył polskiej delegacji na międzynarodowy Kongres Elektryczny w Paryżu (1932). Został członkiem honorowym SEP (1932), co zbiegło się z połączeniem PKE z tą organizacją.

Przewodniczył komitetowi wystawy elektrotechnicznej SEP (1933), zorganizowanej w Warszawie z okazji pierwszego wspólnego zjazdu elektryków polskich i czechosłowackich.

Zasiadał w Komisji Dyscyplinarnej dla profesorów szkół aka-

demickich (1931-1934) przy Ministrze WRiOP (wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego).

W związku z podpisaniem przez niego jeszcze w 1930 r. protestu przeciw prześladowaniu przez władze sanacyjne opozycji politycznej (tzw. sprawa brzeska), oraz w toku reformy systemu oświaty, został przeniesiony w stan nieczynny przez ministra Janusza Jędrzejewicza i jego katedrę zwinięto 25.IX.1933.

Senat PW obrał go przewodniczącym komisji do opracowania nowego statutu uczelni (1933).

Przeszedł na emeryturę 30.IX.1934, ale wykłady z zakresu instalacji elektrycznych na Wydziale Architektury PW prowadził aż do 1.IX.1939.

W roku 1938 otrzymał Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski.

Podczas okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie, skąd w sierpniu 1944, po wybuchu powstania warszawskiego, został przez Niemców wysiedlony do obozu w Pruszkowie. Zamieszkał w Miłanówku, gdzie z ramienia Rady Głównej Opiekuńczej wraz z prof. Włodzimierzem Antoniewiczem z UW (1893-1973) organizował pomoc dla pracowników naukowych. Od końca 1944 r. do połowy sierpnia 1945 przebywał w Zakopanem.

Po wojnie, dnia 1.IX.1945 powierzono mu kierowanie Katedrą Elektrotechniki Teoretycznej na powstającej Politechnice Gdańskiej, został też honorowym dziekanem i kuratorem — organizo-

wał Wydział Elektryczny, a następnie Mechaniczno-Elektryczny Politechniki Gdańskiej.

Wykładał podstawy elektrotechniki i teorię prądów zmiennych. Profesorem zwyczajnym został mianowany dnia 24 lipca 1946 r.

Na potrzeby dydaktyki opublikował poprawione i poszerzone wydania podręcznika „*Podstawy elektrotechniki*” (1946, 1947) oraz monografii „*Teoria prądów zmiennych*” (1947, 1950, 1951), która została nagrodzona w roku 1950 przez Towarzystwo Naukowe Warszawskie.

W latach pracy organizacyjno-wychowawczej na uczelniach, dużo pisał. Jest autorem 30 skryptów i podręczników oraz wielu publikacji w czasopismach specjalistycznych.

W październiku 1945 r. reaktywował Oddział Gdański SEP. Po wojnie należał do Związku Nauczycielstwa Polskiego.

W małżeństwie zawartym (1894) z Elwirą Marią ze Staniewiczów (1875-1937) miał troje dzieci: syna **Leona (1900-1953) oraz dwie córki, **Ludwikę** (1895-1925) studentkę medycyny, zamężną z warszawskim architektem Władysławem Borawskim, oraz **Elwirę Teresę** (1903-1995).**

Syn **Leon Staniewicz (1900-1953), prof. dr inż. rolnik. Przed wojną studia ukończył na SGGW (1925) i specjalizował się w przemyśle rolnym oraz gleboznawstwie. Po wojnie habilitował się na PW i pracował na utworzonym Wydziale Geodezji. Wykładał na PW i SGGW.**

Za opracowanie map gleb Polski otrzymał Nagrodę Państwową III stopnia (1950). W małżeństwie z Jadwigą z Krzywickich (1901-1957) lekarzem dentystą) miał córkę Hannę Jadwigę (ur. 1935).

Młodsza córka **Elwira Teresa, absolwentka SGGW, właścicielka sklepu tekstylnego, po drugiej wojnie światowej pracowała w administracji Politechniki Gdańskiej.**

Zamężna z Jerzym Staniewiczem (1906-1986), przybyła do Gdańska z rodziną, również w roku 1945. Zamieszkali razem z ojcem w Gdańsku-Wrzeszczu przy ulicy Uphagena 15. Jej mąż Jerzy, po wojnie, był dyrektorem administracyjnym Uniwersytetu Gdańskiego.

Profesor L. J. B. Staniewicz zmarł nagle 22 I 1951 w Gdańsku. Jest pochowany w rodzinnym grobowcu na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie wraz z żoną, synem, synową, córką i zięciem (kw. 236-VI-28/29).

Andrzej Marusak

Na podstawie:

- 1. Stanisław Tadeusz Sroka: „Leon Jan Bolesław Staniewicz (1871-1951)” PSB T. XLI 2002.**
- 2. Ryszard Rozkosz: „Leon Staniewicz – pierwszy Polak doktor elektrotechniki, profesor wielu uczelni akademickich” PE R. 91 nr 4/2015.**
- 3. S. T. Sroka: „Leon Staniewicz (1900-1953) inżynier rolnik, gleboznawca, prof. PW” PSB T. XLI 2002.**
- 4. „Wykaz zmarłych profesorów Politechniki Warszawskiej” BG PW 1987, s. 42.**

**Dziękuję Państwu
za uwagę!**